

Izsó Krisztina
Polgári Jogi Tanszék
Témavezető: Harmathy Attila

Szerződés és közrend, figyelemmel a versenyszabályokra is

I. A fogalom

A közrend hagyományos fogalma alapvető társadalmi, erkölcsi értékek tükröződését valósítja meg a jogban. Ezeknek az értékeknek a jogalanyok részére a jog által lehetővé tett megállapodások megvalósulása során is tükröződniük kell. A közrenddel ellentétes megállapodást a jog eleve kizárja,¹ ezért ezt a korlátozást a feleknek a szerződések megkötése során el kell fogadniuk.

A közrendi szabályok anyagi jogi rendelkezésekben is testet öltenek, de nem egyeznek meg az imperatív vagy a kogens jogi normák fogalmával.² Az imperatív (kategórikus) jogi normák a minden körülmények között betartandó magatartást jelölik – ezek nem mindegyike tartozik a közrend absztrakt fogalma alá – és az imperatív normákhoz képest még tágabb kört jelentenek a kogens normák, amelyek kötelező ereje nem függ a jogalanyok megállapodásától, vagyis azoktól nem lehet eltérni (de nem kívánnak feltétlen érvényesülést).³

A nemzetközi magánjog közrend fogalma azt jelenti, hogy a jog nem engedi érvényesülni a külföldi jog szabályait a hazai jog sérthetetlen elveit tartalmazó szabályokkal szemben.⁴ A nemzeti magánjogi jogszabályok mellett a szerződéses és szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló európai rendeletek is kimondják, hogy „az e rendelet szerint meghatározott jog valamely rendelkezésének alkalmazását csak abban az esetben lehet megtagadni, ha az ilyen alkalmazás nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen a fórum közrendjével”.⁵

---

¹ Xavier Lagarde, *Transaction et ordre public*, in: *Recueil Le Dalloz* 2000/14, 218.o.

² A közrend szabályai mindig imperatív normák, de nem minden imperatív norma jelent közrendi szabályt.

³ Ld. ehhez Szilágyi Péter: *Jogi alaptan*, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1992, 199.o.

⁴ Mádl Ferenc – Vékás Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, 3. átdolgozott kiadás, 131-132.o.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról 26. cikk

A nemzetközi magánjog megkülönbözteti a közrend negatív és pozitív funkcióját: előbbi alatt a hazaitól eltérő külföldi értékítéletek elhárítását, utóbbi alatt pedig a belföldi szabályok feltétlen érvényre juttatását értik a nemzetközi jogviszonyokban.⁶

Egyes jogrendszerek, így a francia nemzetközi magánjog megkülönbözteti a belső és a nemzetközi közrend fogalmát (*ordre public interne* és *ordre public international*) – mindkettő nemzeti közrend fogalom –, utóbbi a nemzetközi közösség által elfogadott alapelveket, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményében rögzített emberi jogokat foglalja magában.⁷ A nemzetközi közrend fogalmat tükrözi a német nemzetközi magánjogot magában foglaló *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch* 6. cikke⁸ is. A magyar nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Tvr.) 7.§-a egyszerre valósítja meg a közrend belső és külső funkcióját.⁹

Mindezek mellett az Európai Bíróság által elbírált jogesetek által kialakulóban van egy európai közrend fogalom is, ami a nemzeti közrend fogalom „europánizálódását” jelenti, a nemzetközi közrend kategória ilyen értelmű kiegészítése révén. Azon országok számára, ahol a nemzetközi közrend kategóriát nem ismerik (ide tartozik Magyarország is), az Európai Bíróság által folytatott gyakorlat egy tiszta európai fogalom létezésének elfogadását jelenti, és nem biztos, hogy feltétlen érvényesülést követelhet.¹⁰

A külföldi jog alkalmazása mellett a közrendi kategória megjelenésének másik területét az ítéletek elismerése és végrehajtása jelenti. Ez a kérdés nemcsak a külföldi ítéletek kapcsán, hanem a hazai eljárásjogban is jelentkezik.

A választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény alapján a választottbírói ítélet érvénytelenítése kérhető arra hivatkozással, hogy az ítélet a magyar közrendbe ütközik.¹¹ A magyar bírói gyakorlat szerint a „a választottbírói ítélet érvénytelenítése közrendbe ütközés jogcímén csak szélsőséges esetekben, a jogrend alapelveinek nyilvánvaló és súlyos megsértése esetén alkalmazható”¹². Az idézett eset (az elsőfokú bírósági

⁶ Karl Firsching – Bernd Hoffmann: *Internationales Privatrecht*, C.H.Beck, München, 1995, 240-241.o., 142-143 széljelölés alatt

⁷ Uo. 242.o., 146-148 széljelölés alatt

⁸ EGBGB Art. 6. *Öffentliche Ordnung (ordre public)*. Eine Rechtsnorm eines anderen Staates ist nicht anzuwenden, wenn ihre Anwendung zu einem Ergebnis führt, das mit wesentlichen Grundsätzen des deutschen Rechts offensichtlich unvereinbar ist. Sie ist insbesondere nicht anzuwenden, wenn die Anwendung mit den Grundrechten unvereinbar ist. Forrás: Erik Jayme – Rainer Hausmann: *Internationales Privat- und Verfahrensrecht*, Textausgabe, C.H.Beck, München, 1992

⁹ Tvr. 7.§ (1) Mellőzni kell a külföldi jog alkalmazását, amennyiben az a magyar közrendbe ütköznék.

(2) A külföldi jog alkalmazása nem mellőzhető egymagában azért, mert a külföldi állam társadalmi-gazdasági rendszere a magyartól eltér.

(3) A mellőzött külföldi jog helyett a magyar jogot kell alkalmazni.

¹⁰ Sylvaine Poillot Peruzetto: *L'ordre public international en droit communautaire A propos de l'arrêt de la Cour de justice des Communautés du 1er juin 1999 (affaire Eco Swiss China Time Ltd)* In: *Journal du Droit International* 2000/2, különösen 299-300. és 303.o.

¹¹ 55.§ (2) b) pont

¹² EBH 2006.1429 = BH 2006.257, a közrenddel foglalkozó további esetek: BH 1997.489, BH 2003. 127

döntésben) felveti azt is, hogy több kisebb súlyú körülmény együttesen megvalósíthat-e közrendi tényállást. A jogeset a közrendet „a köz” érdekével mondhatni azonos jelentésűként használja.

Az Európai Közösség tagállamai között hatályban volt Brüsszeli Egyezményt felváltó 44/2001 EK Rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról rögzíti a közrendi klauzulát, mint a határozat elismerésének akadályát.¹³

Az irodalom megkülönbözteti a bíró által alkalmazott és a törvény által előírt közrendi szabályt. A két fogalom nem mindig fedi egymást, mert a bíró a konkrét eset függvényében a jogszabályban előírt funkciótól eltérően alkalmazhatja a fogalmat.¹⁴ Esmein mutat rá arra, hogy a francia bírónak tulajdonképpen nagyobb szabadsága van, mint a korábbi precedensekhez kötött angol bírónak, mert bár a francia polgári törvénykönyv rendelkezést tartalmaz a közrendbe ütköző szerződés semmisségéről, azt nem mondja meg, hogy a szerződés mikor ütközik a közrendbe, az adott szerződés közrendbe ütközésének kérdését a bíró dönti el.¹⁵ A közrend fogalmának bírói alkalmazása tekintetében érdemesnek tartunk megnézni néhány jogesetet, a kategória törvénykönyvi megjelenését vizsgálva pedig bepillantunk néhány európai kódexbe.

II. Bírói alkalmazás

A régebbi magánjogi bírói gyakorlat a versenykorlátozó megállapodásokat elsősorban a korlátozást vállaló fél szempontjából ítélte meg. Egy 1902-ben elbírált ügyben kimondták, hogy „az egyén minden jogát, tehát az ipar szabad gyakorolhatási jogát is szerződésileg korlátozhatja, és így az ilyen korlátozás az iparszabadság elvét nem érinti”.¹⁶ Az egyéni szabadság mellett ugyanakkor megjelenik a közérdek védelme is. A versenytársak között az áru árát befolyásoló megállapodást a jó erkölcsbe illetve a közrendbe ütközőnek minősítette a bírói gyakorlat.¹⁷

A szerződésekhez kapcsolt kereskedelmi korlátozások megítélése is több szempontot vet fel. A Kúria által 1915-ben elbírált eset¹⁸ tényállása

¹³ 44/2001 EK Rendelet 34. cikk: „A határozat nem ismerhető el, amennyiben:

1. az ilyen elismerés nyilvánvalóan ellentétes annak a tagállamnak a közrendjével, ahol az elismerést kérik. (...)”

¹⁴ Philippe Malaurie: *L'Ordre public et le contrat (Etude de Droit civil comparé, France, Angleterre, U.R.S.S.)*, Préface de M. Paul Esmein, Éditions Matot-Braine, Reims 1953, 49-50.o.

¹⁵ Uo. (Előszó) VIII-IX.o.

¹⁶ (514/1902.) Dt.3.f.XXIV.39.; Forrás: Szladits Károly: *A magánjogi bírói gyakorlat 1901-1927*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1928 271.o.

¹⁷ (1476/1903) Dt.3.f.XXVII.86 és (666/1904) Dt.4.f.III.197.; Forrás uo. 271-272.o.

¹⁸ Kúria 1915. nov. 30. Rp. VIII. 5162/1915. sz.; Forrás: Szladits Károly (szerk.): *Magánjogi Döntvénytár*,

szerint 1912. júliusában az alperes eladta a felperes részére a „Vas nevű mozgófénykép-színházat” és a szerződésben azt is vállalta, hogy ugyanabban a helységben nem létesít másik mozivállalatot, ilyenben alkalmazottként sem működik közre. E kötelezettség megszegésének esetére a felek kötbért kötöttek ki. Alperes ezt követően igazgatói állást vállalt egy másik moziban, ezért a felperes a keresetében ennek abbahagyására és a kötbér megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Az alperes által előterjesztett védekezés alapján a bíróság vizsgálta a kikötés érvényességét, és arra a következtetésre jutott, hogy a korlátozás érvényes, mert „az alperes boldogulását méltánytalanul és jelentékenyen meg nem nehezíti”. Figyelemmel azonban arra, hogy a „mozgófényképszínház-vállalat” nem kereskedelmi ügylet, a bíróság a felek érdekeit mérlegelve az alperes által fizetendő kötbér összegét felére mérsékelte.

Az irodalomban ismertetett, 1894-ben elbírált angol jogesetben (Nordenfelt case)¹⁹ fegyverüzlet eladása során alkalmazott 25 évre szóló kereskedelmi korlátozás érvényességét ítélte meg az angol bíróság. A bíróság megítélése szerint általános kereskedelmi korlátozás nem lehet érvényes, de az adott esetben a korlátozást, mind a felek érdekeit, mind a köz érdekét is figyelembe véve, „ésszerűnek” és elfogadhatónak ítélte meg. Ugyanezen ügy kapcsán a Cour de Cassation úgy ítélte meg, hogy a konkrét ügyben ez a korlátozás gyakorlatilag általános korlátozást jelent, és az egyéni jogos érdekek védelme érdekében megtiltotta.²⁰

Az angol jogban „Leading case”-ként emlegetik az Egerton v. Brownlow jogesetet. Az eset tényállása szerint a végrendelkező az örökös részére azzal a feltétellel juttatott örökséget, hogy az megszerzi a Marquis de Bridgewater címet, ellenkező esetben az örökség visszavonásra kerül. Az ügyben a Lordok Háza túllépett azon, hogy a közrend csak állami érdeket sérthet, és megalapozta a közrend „modernebb” felfogását, ami egy végrendelkező szeszélyét is magában foglalja. Más kérdés – ezt már én teszem hozzá –, hogy milyen viszonyban van ez a végrendelkezési szabadsággal, mint magánjogi alapelvvel, lehet-e ilyen feltételt érvényesen felvenni a végrendeletbe.

A régebbi jogirodalomban számos olyan eset van, ami a házasság intézményét, mint alapvető értéket védi a közrend intézményén keresztül. 1806-ban a Cour de Colmar, 1854-ben a Cour de Bordeaux, 1894-ben a Cour de Pau hozott olyan ítéletet, hogy a házasság különélési szerződése („Pacte de separation”) a közrendbe ütközik, mert a házasság intézményével ellentétes. A mai családjogi törvény már tartalmazza a különélés lehetőségét, a házasság mint érték védelmének nyomai azonban fennmaradnak: a bírónak a közös megegyezéssel történő válás

---

Kiadja a Jogtudományi Közlöny Szerkesztősége IX. kötet, Budapest, Franklin Társulat 1916. 70-73.o.

¹⁹ Cheshire, Fifoot and Furmston's Law of Contract, Butterworths London, Dublin, Edinburgh 1991 398-399.o.

²⁰ Philippe Malaurie 14. jegyzetben idézett műve 50.o. Ez az eset is mutatja kicsit, hogy a kontinentális bíró néha talán még jobban az adott esethez tudja igazítani a jogot, mint az angol bíró. (Amint fent Esmein gondolatát idéztük, ld. 15. jegyzet).

esetén is meg kell győződnie arról, hogy a felek között a házaselet helyrehozhatatlanul megromlott. A régebbi magyar magánjogi gyakorlatban is találunk a házasság értékét tükröző eseteket.²¹ A közrend tartalma idővel értelemszerűen változik és ezt a jogalkotásnak is tükröznie kell, de a jog által tükrözött értékek is visszahatnak az életbeli tényállásokra. A házasság Ptk-beli fogalmát a házasság értékének figyelembe vételével kell megalkotni.

III. A fogalom megjelenése a törvénykönyvekben

A Code Napoleon szerzői a közrend és közjog fogalmakat szinonimaként alkalmazták. A francia Code Civil 6. cikkének első megfogalmazása a közjogra utal.²² A szakaszt később kicserélték a közrendre utaló megfogalmazással.²³

Az osztrák polgári törvénykönyv 879.§-a²⁴ szerint a törvényi tilalomba vagy a jóerkölcsbe ütköző szerződés semmis, és e vonatkozásban példálózó felsorolást is ad.

A német BGB jóerkölcs és uzsora cím alatt tartalmaz a szerződés tartalmára tekintettel semmiséget kimondó rendelkezést.²⁵

A régi magyar jogban a Magánjogi Törvénykönyv külön rendelkezést tartalmazott egyrészt a törvényi tilalomba, másrészt a jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütköző szerződésre, mindkét esetben a semmisség jogkövetkezményét kimondva.²⁶

A Ptk 1900-ban megszületett tervezete is megtartotta ezt a kettősséget, külön kimondva a törvényi tilalomba, illetve az erkölcstelen tartalmú vagy közrendbe ütköző szerződés semmisségét.²⁷ A tervezet

²¹ Curia 1908. szeptember 2. 246/908. sz. a.; Forrás: Gottl Ágost: Magánjogi Döntvénytár, Kiadja a Jogtudományi Közlöny Szerkesztősége I. kötet, Budapest, Franklin Társulat 1908; továbbá Kúria 1914. október 6. 845/1914. P. sz. III. p.t.; Forrás: Szladits Károly (szerk.): Magánjogi Döntvénytár, Kiadja a Jogtudományi Közlöny Szerkesztősége I. kötet, Budapest, Franklin Társulat 1916

²² Article 7 du titre 4: „On ne peut pas des conventions particulières, dérogeraux lois qui appartiennent au droit public.” In: 14. jegyzetben idézett mű 44. oldal 2. lánjegyzet

²³ Il ne peut être déroge par des actes particuliers aux lois qui intéressent l'ordre public ou les bonnes moeurs. Ebben a rendelkezésben római jogi regulák fordítását látták: Ulpianus (Dig. 50,17,45, I) „Privatorum conventio juri publico non derogat.” Uo.

²⁴ §879 (1) Ein Vertrag, der gegen ein gesetzliches Verbot oder gegen die guten Sitten verstößt, ist nichtig.

²⁵ BGB § 138 Sittenwidriges Rechtsgeschäft; Wucher.

(1) Ein Rechtsgeschäft, das gegen die guten Sitten verstößt, ist nichtig.

(2) Nichtig ist insbesondere ein Rechtsgeschäft, durch das jemand unter Ausbeutung der Zwangslage, der Unerfahrenheit, des Mangels an Urteilsvermögen oder der erheblichen Willensschwäche eines anderen sich oder einem Dritten für eine Leistung Vermögensvorteile versprechen oder gewähren lässt, die in einem auffälligen Missverhältnis zu der Leistung stehen.

²⁶ Magánjogi Törvénykönyv

972.§ Törvényes tilalomba ütköző szerződés, amennyiben a törvény mást nem rendel, semmis. Ilyen szerződést is érvényesen lehet megkötni arra az esetre, ha a törvényes tilalom megszűnik. (...)

973.§ A jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütköző szerződés semmis.

²⁷ 1900-as Ptk tervezet; Forrás: A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete első szöveg, Grill Károly cs. és kir. udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1900

rendelkezést tartalmaz az iparszabadságot illetően is.²⁸ A törvénytervezet indokolása szerint sok esetben a közrendbe ütköző szerződés egyúttal erkölcstelen is, de például az iparszabadság elvébe ütköző szerződéseknél ez kétséges lenne. „Már pedig a törvény nem engedhet meg oly szerződést, a mely a modern társadalmi rend nagy alapelveibe, pl. az egyéni szabadságnak, az iparszabadságnak elveibe ütközik.”²⁹ A tervezet indokolása továbbá kimondja: azt, hogy mi ütközik a jó erkölcsbe és a közrendbe, mindegyik félnek egyaránt kell tudnia, egyik sem követelhet a másiktól kártérítést, ha mégis ily szerződést kötött.

A magyar Ptk. a szerződés jogszabályba vagy jóerkölcsbe ütközésére tartalmaz a semmisség jogkövetkezményét kimondó rendelkezést, a közrendbe ütköző szerződésekről külön nem rendelkezik.³⁰

A közrendbe és a jóerkölcsbe ütköző kategória némileg fedi egymást, bár az előző kategória tágabb. Amint arra Menyhárd is rámutat, azokban az országokban, ahol külön generálklauzula van a közrendbe ütközés kategóriájára, ennek alapján olyan szerződések is érvénytelenek lesznek, amelyek más, ilyen klauzulát nem tartalmazó jogrendszerekben csak mint jóerkölcsbe ütköző szerződések lehetnek tiltottak.³¹

Az európai jogegységesítésre irányuló törekvések közül az 1992-ben az Európai Magánjogtudósok Akadémiája (Pavia) által megszerkesztett Európai Szerződési Jog Törvénykönyve (amely csak szerződésre vonatkozó szabályokat tartalmaz) rendelkezik a III. cím – A szerződés – tartalma alatt a 30. cikk (1) bekezdésében akként, hogy „A szerződés tartalma akkor megengedett, ha nem mond ellent jelen Törvénykönyv, a közösségi jog vagy az Európai Unió tagállamai joga kötelező rendelkezéseinek, nem ütközik közrendbe vagy a jó erkölcsbe.”³²

IV. Versenyjog és közrend

A magyar Alkotmány Preambuluma és 9.§-ának (1) bekezdése kinyilvánítja, hogy a Magyar Köztársaság rendje piacgazdaság. Az Alkotmány 9.§-ának (2) bekezdése kiemeli továbbá a gazdasági verseny

955.§Törvényes tilalomba ütköző szerződés, a mennyiben a törvény mást nem rendel, semmis. (...)

956.§ Erkölcstelen tartalmú vagy a közrendbe ütköző szerződés semmis.

²⁸ 959.§ Oly szerződés, mely által valaki bizonyos iparág vagy egyéb foglalkozás folytathatásáról másnak javára végkép lemond, semmis. Ha valaki meghatározott időre vagy meghatározott területre nézve veti magát alá hasonló korlátozásnak, a szerződés annyiban érvényes, a mennyiben a korlátozás szükségesnek mutatkozik arra, hogy a másik fél a saját iparában vagy foglalkozásában a kötelezettnek versenye által ne károsíttassék.

²⁹ Idézet a törvénytervezet indokolásából Forrás: Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez, harmadik kötet, kötelmi jog, Grill Károly cs. és kir. udv. Könyvkereskedése 1901

³⁰ Ptk. 200.§ (2) Semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek, kivéve, ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt fűz. Semmis a szerződés akkor is, ha nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik.

³¹ Menyhárd Attila: A jó erkölcsbe ütköző szerződésekről In: Jogi tanulmányok 1998, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

³² Forrás: Verebics János: Az európai magánjog fejlődésének főbb irányai. A jogegységesítés útjai és újabb állomásai, Budapest, 2004 142.o.

szabadságát, mint fontos alkotmányos értéket. A piacgazdaság ugyanakkor nem minősül alapjognak, hanem államcélnek, amelynek megvalósítását az Alkotmány más rendelkezései megfelelően biztosítják. A piacgazdaság szabadsága és a gazdasági verseny szabadsága államcélként nyert értelmezést. Alkotmánybírósági határozat³³ is kimondta, hogy a gazdasági verseny szabadságának, mint a piacgazdaság feltételének meglétét és működését biztosítani az Alkotmány fenti rendelkezése értelmében az államnak is feladata.

Az Európai Unióban résztvevő államok számára a versenyjogi szabályok egyrészt a nemzeti jogban meghatározott rendelkezéseket, másrészt a közösségi versenyszabályok alkalmazását jelentik. A közösségi és nemzeti szabályok kapcsolata a versenyjogban párhuzamos alkalmazásban valósul meg. A közösségi jog a kartell megállapodásokra és az erőfölénnyel visszaélésre vonatkozó tilalmat állapít meg. A Tanács 1/2003/EK rendelete a közösségi versenyszabályok végrehajtásáról már a preambulum (8) pontjában, majd a 3. cikk (1) bekezdésében hivatkozik arra, hogy a tagállamok versenyhatóságai és bíróságai *a tagállamok közötti kereskedelmet érintő* megállapodásokra és magatartásokra a közösségi jog versenyszabályait is alkalmazzák (a nemzeti versenyszabályok mellett). A nemzeti versenyjog és a közösségi versenyjog viszonyára vonatkozóan pedig olyan szabályozást ad az említett Rendelet, hogy a nemzeti jog a kartellszabályok tekintetében nem alkalmazhat szigorúbb szabályokat a közösségi jog által előírt szabályoknál, az erőfölénnyel történő visszaélés esetén viszont igen (Rendelet preambulum (8) pont és 3. cikk (2) bekezdés). Mindez azt jelenti, hogy a versenyjogi cselekmények elbírálására a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tptv.) által felhatalmazott versenyhatóság, a Gazdasági Versenyhivatal (Tptv. 45.§), valamint a bíróságok (Tptv. 88/A.§) a nemzeti jogszabályok mellett párhuzamosan a közösségi jogot is alkalmazzák. A nemzeti bíróságok a kartell megállapodásokra és az erőfölénnyel visszaélés eseteire vonatkozó polgári jogi következmények alkalmazásáról döntenek. Közjogi jogsértés magánjogi jogkövetkezményt vonhat maga után. A közösségi versenyjog egységes alkalmazása és az ellentmondó határozatok elkerülése érdekében a tagállami versenyhatóságok és a bíróságok, valamint a Közösség részéről a Bizottság között számos, együttműködésre vonatkozó szabály került rögzítésre az 1/2003 EK rendeletben (preambulum (15), (16) és (21) pont, 11. cikk, 12. cikk, 15. cikk, 16. cikk. A preambulum (17) pontja ugyanakkor kimondja, hogy a tagállamok versenyhatóságai automatikusan elveszítik hatáskörüket, ha a Bizottság eljárást indít.

A magyar bíróságoknak tehát mind a nemzeti, mind a közösségi versenyjogi szabályokra tekintettel kell lenniük.

---

³³ 21/1994. (IV.16.) AB határozat

V. Választottbíróság és közrend

A hatóságoknak és a rendes bíróságoknak a fentiek alapján ügyelniük kell a nemzeti és a közösségi versenyszabályok alkalmazására. Ez azonban nem jelenti automatikusan azt, hogy a versenyjogi szabályok közrendi klauzulát képeznének, és azokat egy nem kifejezetten versenyjogi jogsértés vagy annak jogkövetkezményei megállapítására vonatkozó eljárásban hivatalból figyelembe kell venni.

Még élesebben jelentkezik ez a kérdés a választottbírósági eljárásoknál, hiszen azokat a felek maguk választják magánjogi megállapodásuk alapján jogvitájuk eldöntésére, aminek az állami végrehajtás utat enged. A választottbíróságról szóló 1994. évi LXXI. törvény alapján a választottbírósági ítélet érvénytelenítése kérhető arra hivatkozással, hogy az ítélet a magyar közrendbe ütközik.³⁴

Választottbírósági ítélet érvénytelenítésére versenyjogi szabályok megsértése, mint közrendbe ütközés címén közzétett bírósági határozatban még nem került sor. Közzétett bírósági határozatban³⁵ kimondásra került, hogy „a választottbírósági ítélet érvénytelenítése közrendbe ütközés jogcímén csak szélsőséges esetben, a jogrend alapelveinek nyilvánvaló és súlyos megsértése esetén alkalmazható. A határozat azt is megállapítja, hogy „a közrendbe ütközés megvalósulásánál elsősorban azt kell vizsgálni, hogy a választottbírósági ítélet, annak tartalmánál, rendelkezéseinél fogva a társadalom, „a köz” érdekét sérti-e”, amivel azonosítja a közrendet a közérdekkel, holott az előbbi a tágabb fogalom. Ebben a határozatban felmerült az is, hogy több körülmény külön-külön nem, de összességükben már sértheti a közrendet.

Több európai bírósági határozat született arra vonatkozóan, hogy érvénytelenné kell-e nyilvánítani a választottbírósági ítéletet az európai jog figyelembevételére alapján. Az irodalomban nagy port vert fel az Eco Swiss eset³⁶. Az alapügyben egy piacfelosztó klauzulát tartalmazó, védjegyhasználatot biztosító, határozott idejű disztribúciós szerződés felmondására került sor a határozott idő lejártá előtt, és az Eco Swiss kártérítést követelt szerződésszegés miatt. Az eljárás a felek szerződésbeli megállapodása alapján választottbíróság előtt folyt, ahol nem merült fel a szerződés versenyjogi tilalomba ütközésének ténye. A Benetton cég a kártérítést megítélő választottbírósági határozat érvénytelenítését kérte a rendes bíróság előtt a versenyjogi jogsértés mint közérdekbe ütközés címén. Az eljáró bíróság által az Európai Bíróság elé terjesztett kérdés alapján az Európai Bíróság úgy foglalt állást, hogy – annak ellenére, hogy a holland jogban a versenyjogi jogsértés nem minősül közrendbe ütköző

³⁴ 1994. évi LXXI. törvény 55.§ (2) bekezdés a) pont; ld. még 59.§ b) pont az ítélet végrehajtása tekintetében.

³⁵ EBH 2006.1429 = BH 2006.257

³⁶ Judgment of the Court of 1 June 1999. – Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV (Case C-126/97)

kérdésnek – a szerződés megítélése során figyelembe kell venni az európai versenyjogi szabályokat, és a szerződést mint közrendbe ütközőt érvénytelenné kell nyilvánítani. Az eset kapcsán számtalan kérdés merül fel. Azzal együtt, hogy a közösségi jog elsőbbségének elve alapján a közösségi jogrendszer a tagállamok jogrendszerének részévé vált, ugyanúgy mint a belső jogban, a nemzeti jog és a közösségi jog kapcsolatában is felmerülhetnek a magánjog és a közjog határainak kérdései. Lehetséges-e egy tisztán magánjogi szerződésbe és magánútra terelt jogvitába akár az állam által történő, akár a közösségi jogi intézmény által tett beavatkozás? Ez a kérdés értelemszerűen annak függvénye, hogy mi minősül közrendnek. A közrend szabályait ugyanis valamennyi – az állami szervezetrendszerbe illeszkedő vagy a felek választása alapján felállított – bíróságnak figyelembe kell vennie. A versenyjog szempontjából ennek a kérdésnek az eldöntése nem egyszerű, hiszen a jogsértésnek több fokozata van, a fekete listás tilalmaktól az enyhébb jogsértésekig számtalan versenyjogi kérdés felmerülhet, és ezek feltételezhetően nem vehetők egy kalap alá és nem is igénylik adott esetben mindig az egész szerződés megdőlését. Amint arra az irodalom is rámutat, meg kell találni a megfelelő egyensúlyt a választottbírósági ítéletek érvénytelenítésének minimalizálása és a versenyjogi szabályok érvényre juttatása között.³⁷

Az Európai Bíróság ítélkezésével összhangban a közrend tartalmaként ítélte meg az európai versenyjogi tilalmakat az osztrák jogirodalom és bírói gyakorlat.³⁸ Az Oberste Gerichtshof által elbírált eset (OGH 23.2.1998, 3 Ob 225/95) tényállása szerint egy osztrák vállalkozás kizárólagosságot biztosító licenc megállapodást kötött ital előállítására és forgalmazására egy akkor még jugoszláviai társasággal azzal a kikötéssel, hogy az értékesítésre kerülő ital alapanyagait kizárólag az osztrák vállalkozástól szerzi be. A jugoszláviai társaság ezt a kikötést megszegte és felmondta a szerződést. Az ügyben eljáró választottbíróság kártérítést ítél meg az osztrák vállalkozás számára figyelemmel arra, hogy a másik fél megszegte a kizárólagos beszerzésre vonatkozó megállapodást, viszont a szerződés tárgyát képező italt továbbra is forgalmazta. Az ügy a szlovén legfelsőbb bíróság elé került, ami érvénytelenítette a választottbírósági ítéletet arra való hivatkozással, hogy a szerződés a monopolhelyzet biztosítása miatt közrendbe ütközik.

A fogyasztóvédelem mint közrendbe tartozó fogalom merült fel az Európai Bíróság által az Asturcom Telecomunicaciones SL és Cristina Rodríguez Nogueira között elbírált esetben.³⁹ Az ügy tényállása szerint a magánszemély által a mobiltelefon szolgáltatóval kötött előfizetői szerződésben választottbíróság hatásköre került kikötésre a jogviták elbírálására. Miután Cristina Rodríguez Nogueira nem fizette a szolgáltatás

³⁷ Sylvaine Poillot Peruzetto 10. jegyzetben idézett mű 301.o.

³⁸ Christian Gamauf, Wien: Aktuelle Probleme des ordre public im Schiedsverfahren, insbesondere im Hinblick auf Eingriffsnormen In: Zeitschrift für Rechtsvergleichung 2/2000, 41.-52.o (Az ismertetésre kerülő eset leírását lásd 45-47.o.)

³⁹ C-40/08. sz. ügy (2009. október 6.)

díját, a szolgáltató eljárást indított ellene a díj megfizetése iránt a fogyasztó székhelyétől jelentős távolságra lévő választottbíróóság előtt. A választottbíróósági ítélet távollétében kötelezte fogyasztót a díj megfizetésére. Az ítélet ellen a fogyasztó nem nyújtott be hatályon kívül helyezésre irányuló kérelmet, az jogerőssé vált. Az ítélet végrehajtása során az illetékes bíróság előzetes döntést kért az Európai Bíróságtól, annak megválaszolását kérve, hogy a végrehajtási kérelmet elbíráló bíróság hivatalból köteles-e vizsgálni a választottbíróósági kikötés semmisségét és hatályon kívül helyezni a választottbíróósági ítéletet. Ebben az ügyben a jogerő elve és a fogyasztóvédelem, a fogyasztó hátrányára alkalmazott tisztességtelen feltételek mérlegelése alapján kellett az Európai Bíróságnak bölcs döntést hoznia. A Bíróság végül visszadobta a labdát, és úgy rendelkezett, hogy a nemzeti bíróság feladata a rendelkezésre álló szükséges ténybeli és jogi elemek alapján hivatalból vizsgálni a fogyasztó és a szolgáltató között létrejött szerződésben szereplő választottbíróósági kikötés tisztességtelen jellegét, amennyiben a nemzeti eljárási szabályok értelmében elvégezheti ezen értékelést a hasonló, belső jellegű keresetek esetében.

Egészen más szempontot vet fel a *Regie nationale des usines Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento* ügy.⁴⁰ Itt a korábbiak fordítottjaként arról van szó, hogy az Európai Uniót megalkotó szerződésben rögzített szabadságok alól mikor lehet kivételt kapni közrendre hivatkozva, adott esetben szellemi tulajdonjogra hivatkozva. Az ügy tényállása alapján Mr. Formento és cége, a Maxicar SpA a dijoni bíróság ítélete szerint kártérítést köteles fizetni Renault részére, mert Renault gépjármű alkatrészeket gyártott engedély nélkül. Renault az ítélet végrehajtását a Brüsszeli egyezmény alapján Olaszországban kérte, ahol a torinói bíróság egyrészt az áruk szabad áramlása és a szellemi tulajdonjog, másrészt az erőfölényes helyzet megítélése kapcsán kért útbaigazítást az Európai Bíróságtól arra vonatkozóan, hogy a franciaországi ítélet végrehajtása a brüsszeli egyezmény értelmezése alapján megtagadható-e. A bíróság álláspontja szerint a szellemi tulajdonjog sérelme nem jelenti a jogrendszer olyan alapvető sérelmét, ami a közrendre történő hivatkozást megalapozná.

VI. Következtetések

A fentiek alapján az a következtetés adódik, hogy a közrend fogalmába tartozó alapvető normákat valamennyi törvénykönyvnek – akár kifejezetten, akár az egyes jogintézmények megfogalmazása során áttételesen – tükröznie kell. A közrend részét képező alapvető erkölcsi értékeket a bírói ítéletnek is tükröznie kell, függetlenül attól, hogy választottbíróóság vagy rendes bíróság ítélik. Külön kérdés persze, hogy mi tartozik a közrend fogalma alá, mennyiben lehet annak tekinteni az

---

⁴⁰ Case C-38/98

állam által alkotott versenyjogi szabályokat vagy a fogyasztóvédelmi rendszert, adott esetben a gyengébb fél védelmét általában véve. Egy polgári törvénykönyv megalkotása során mindezeket a kérdéseket mérlegelni kell. Egyetlen példát említve: a jelzáloggal terhelt ingatlan bank általi – az adósságot a legtöbb esetben súlyosan érintő, áron aluli értékesítést jelentő – árverése helyett meg lehet gondolni a római jogi *datio in solutum* (a kötelelem teljesítése mással történik, mint amiben a felek megegyeztek) mintájára az ingatlan hatósági becsértéken történő értékesítését.